

148

**INSTRUKCJA PRZEWODNICZĄCEGO KOMISJI PLANOWANIA PRZY RADZIE MINISTRÓW
I MINISTRA FINANSÓW**

z dnia 8 marca 1963 r.

**w sprawie szczegółowych zasad planowania, ewidencji i rozliczania kosztów przygotowania nowej produkcji
w przemyśle maszynowym, elektrotechnicznym i pokrewnych.****I. Zakres zagadnień regulowanych instrukcją.**

§ 1. 1. Instrukcja odnosi się do finansowanych ze środków obrotowych przedsięwzięć z zakresu przygotowania nowej produkcji, których koszty, przy jednorazowym zaliczeniu ich w ciężar kosztu własnego bieżącej produkcji, spowodowałyby zniekształcenie tego kosztu oraz istotne pogorszenie wyników przedsiębiorstwa w danym okresie.

2. Instrukcja nie odnosi się do:

- 1) uruchamiania nowej produkcji w zakładach nowo budowanych i rozbudowywanych.
- 2) przedsięwzięć finansowanych ze środków specjalnych, jak również
- 3) nakładów na wyposażenie przedsiębiorstwa w środki trwałe i przedmioty nietrwałe, np. maszyny, urządzenia, narzędzia i przyrządy niezbędne do uruchomienia nowej produkcji w pełnej zamierzonej skali.

3. Zasady rzeczowego rozgraniczenia przedsięwzięć bądź ich etapów finansowanych ze środków obrotowych przedsiębiorstw od przedsięwzięć (etapów), których koszty można pokrywać z innych środków, określają odrębne przepisy.

§ 2. W instrukcji niniejszej przez „przygotowanie nowej produkcji” należy rozumieć:

- 1) konstrukcyjne i technologiczne przygotowanie na potrzeby określonego przedsiębiorstwa produkcji na skalę przemysłową nowych maszyn, urządzeń i innych nowych wyrobów lub ich odmian (nowych asortymentów, modeli, typów, typowymiarów), które rozszerzają lub unowocześniają dotychczasowy program produkcyjny przedsiębiorstw,
- 2) modernizację produkcji, polegającą na wprowadzaniu nowej technologii bądź większych zmian do konstrukcji lub technologii wyrobów dotychczas wytwarzanych,
- 3) przygotowanie produkcji wielkoseryjnej lub masowej

wyrobów wytwarzanych dotąd na zasadach produkcji jednostkowej bądź drobnoseryjnej.

§ 3. W zakres pojęcia „przygotowanie nowej produkcji” w rozumieniu niniejszej instrukcji nie wchodzi i nie mogą być rozliczane w czasie:

- 1) koszty dodatkowe, ponoszone po rozpoczęciu produkcji na skalę przemysłową na skutek niedostatecznego jej opanowania,
- 2) stopniowe i nieznaczne zmiany konstrukcji, zmiany składu surowcowego, technologii i organizacji produkcji, przeprowadzane w ramach bieżącej współpracy służb technicznych przedsiębiorstwa z jego komórkami produkcyjnymi lub też w ramach racjonalizacji pracowni-
czej.

II. Planowanie.

§ 4. 1. Przedsięwzięcia dotyczące przygotowania nowej produkcji powinny być planowane zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami.

2. Plan sporządza się w układzie według tematów, przy czym przez „temat” rozumie się przygotowanie bądź modernizację produkcji określonego wyrobu (zespołu konstrukcyjnego, półfabrykatu).

3. Dla każdego tematu należy zakładać odrębną kartę ewidencyjną, zawierającą dane, o których mowa w ramowej instrukcji w sprawie opracowania rocznego planu rozwoju techniki w przedsiębiorstwie przemysłowym, wprowadzonej zarządzeniem Przewodniczącego Komitetu do Spraw Techniki z dnia 12. kwietnia 1962 r. (Monitor Polski Nr 41, poz. 194).

4. Karta ewidencyjna powinna zawierać przynajmniej:

- 1) zwięzły opis tematu,
- 2) podział tematu na etapy prac przygotowawczych,
- 3) preliminarz kosztów przygotowania produkcji z podziałem na etapy i ewentualnie lata kalendarzowe.

§ 5. 1. Ustala się następujący minimalny podział tematu na etapy prac przygotowawczych:

- 1) dokumentacja,
- 2) prototyp,
- 3) seria próbna.

2. Etap „dokumentacja” obejmuje sporządzenie (adaptację) lub weryfikację i odpowiednie zmiany założeń, opracowań konstrukcyjnych i technologicznych, rysunków technicznych, wykazów, specyfikacji, opisów i instrukcji, odnoszących się do konstrukcji wyrobu lub jego części, do sposobu jego wytwarzania (technologii), warunków technicznego odbioru, norm zużycia oraz ewentualnie do eksploatacji wyrobu, a także — do konstrukcji i technologii narzędzi i przyrządów specjalnych, niezbędnych do wytworzenia tego wyrobu.

3. Etap „prototyp” (seria prototypowa) obejmuje wytworzenie na podstawie projektu technicznego i rysunków warsztatowych bądź nabycie oraz wypróbowanie nowej maszyny, urządzenia lub innego wyrobu o parametrach techniczno-ekonomicznych odpowiadających parametrom przygotowywanego wyrobu, który będzie stanowił przedmiot produkcji seryjnej lub masowej. Prototyp przeznaczony jest do sprawdzenia słuszności rozwiązań konstrukcyjnych, założeń eksploatacyjnych i rysunków przed wykonaniem serii próbnej. Do etapu „prototyp” zalicza się także wytworzenie bądź nabycie sprawdzianów lub innych urządzeń służących do zbadania właściwości prototypów.

4. Etap „seria próbna” obejmuje wytworzenie pierwszej partii wyrobów dla sprawdzenia dokumentacji technicznej, technologii, narzędzi i przyrządów specjalnych oraz zmian konstrukcyjnych wynikłych z badań prototypu, jak również — słuszności założeń eksploatacyjnych; plan powinien określać ilość sztuk objętych serią próbną.

5. W przypadkach uzasadnionych wysokością kosztów i długotrwałością prac przygotowawczych podział tematów na etapy może być bardziej szczegółowy i obejmować przykładowo:

- 1) opracowanie założeń technicznych i projektu wstępnego oraz sporządzenie i badanie modelu,
- 2) opracowanie dokumentacji konstrukcyjnej wyrobu,
- 3) wytworzenie lub nabycie prototypu lub serii prototypowej,
- 4) próby i badania prototypu oraz rewizję dokumentacji,
- 5) opracowanie technologii wytwarzania wyrobu,
- 6) opracowanie konstrukcji i technologii wytwarzania narzędzi i przyrządów specjalnych,
- 7) ustalenie warunków technicznego odbioru,
- 8) przygotowanie i wytwarzanie serii próbnej.

6. Jako dodatkowy etap można także wydzielić czynności związane z przechodzeniem od produkcji jednostkowej bądź drobnoseryjnej na wielkoseryjną lub masową, a w szczególności — związane z tym uzupełnienia i korekty dokumentacji, przestawianie i przygotowywanie urządzeń wytwórczych itp.

7. W razie korzystania z opracowań i wzorów obcych (np. licencji) bądź adaptacji już posiadanych opracowań, określone pozycje odpowiednio zmieniają swój charakter (np. obejmują koszty opłaty licencyjnej, tłumaczenia i adaptacji dokumentacji obcej, przystosowania posiadanych materiałów do nowych warunków itp.).

§ 6. Przy opracowywaniu preliminarzy kosztów poszczególnych tematów, a w ich ramach — etapów prac przygotowawczych, należy uwzględnić zależnie od etapu przynajmniej następujące główne elementy kosztów:

- 1) w odniesieniu do prac o charakterze badawczo-projektowym oraz prac nad przygotowaniem (rewizją, adaptacją) dokumentacji:
 - a) płace i ubezpieczenia społeczne etatowego personelu badawczego i inżynierjno-technicznego przedsiębiorstwa (konstruktorów, kreślarzy, technologów itp.), wynagrodzenia z tytułu prac zleconych, delegacje służbowe, usługi obce (konsultacje, ekspertyzy, analizy itp.),
 - b) koszt nabycia licencji lub patentu (o ile korzysta się z obcych opracowań na zasadach odpłatności), koszt nabycia obcych wzorów,
 - c) pozostałe koszty, jak materiały kreślarskie, koszty powielania dokumentacji, koszty zużycia sprzętu, ogólne koszty utrzymania komórek rozwojowych przedsiębiorstwa (planowane ewentualnie łącznie i rozliczane na tematy narzutem proporcjonalnym do płac etatowego personelu badawczego i inżynierjno-technicznego);
- 2) w odniesieniu do robót o charakterze przemysłowym, związanych z wykonaniem we własnym zakresie prototypu i serii próbnej:
 - a) materiały bezpośrednie,
 - b) płace i ubezpieczenia społeczne,
 - c) inne koszty pośrednie, jak koszty pierwszego przewidywanego oprzyrządowania oraz usługi obce, np. obróbka obca,
 - d) narzut pośrednich kosztów wytwarzania;

przy prototypach i serii próbnej planowany koszt wytworzenia brutto pomniejsza się o przewidywaną wartość sprzedażną egzemplarzy wzorcowych bądź próbnych lub też o ich koszt planowany, wynikający z kalkulacji planowej, uwzględniającej warunki normalnej produkcji seryjnej, jeżeli taka kalkulacja jest uprzednio opracowywana; skalkulowane koszty wykonania narzędzi i przyrządów specjalnych niezbędnych do wytworzenia prototypu lub serii próbnej dolicza się w całości do

kosztu prototypu lub próbnej serii w momencie wydania narzędzia bądź przyrządu do użytkowania;

3) w odniesieniu do prac związanych z przechodzeniem od produkcji jednostkowej bądź drobnoseryjnej na wielkoseryjną lub masową — koszty usług obcych, usług świadczonych przez wydziały pomocnicze, zużyte materiały oraz płace wraz z ubezpieczeniami społecznymi personelu wydziałów podstawowych, zajętego przy tych pracach.

§ 7. Plan kosztów przygotowania nowej produkcji powinien się opierać na:

- 1) rzeczowym programie prac wchodzących w zakres tematu,
- 2) obliczeniach technicznych,
- 3) danych statystycznych i doświadczeniu uzyskanym w czasie wykonywania zbliżonych prac w przeszłości; odnosi się to zwłaszcza do określenia przewidywanej pracochłonności przedsięwzięć przygotowawczych z uwzględnieniem pożądanego kwalifikacji personelu,
- 4) cenach, taryfach i stawkach płac, obowiązujących na okres przygotowania produkcji.

§ 8. 1. Plan przygotowania nowej produkcji, będący częścią składową planu rozwoju techniki, stanowi — w swych wycinkach odpowiadających poszczególnym latom — część rocznych i wieloletnich planów techniczno-ekonomicznych przedsiębiorstw. Powinien on być powiązany z innymi częściami tych planów zarówno w elementach rzeczowych, jak i finansowych. Powinno to być wyraźnie wyrażone w uwzględnieniu potrzeb i nakładów związanych z przygotowaniem nowej produkcji (plan zaopatrzenia plan zatrudnienia i płac, plan kosztów itd.) oraz efektów ekonomiczno-technicznych uruchomień (wzrost produkcji, obniżka kosztów, wzrost kosztów przyszłych okresów, wzrost akumulacji itp.).

2. W planie rocznym, obok danych zawartych w karcie ewidencyjnej, podawać należy ponadto przy każdym temacie wykraczającym poza lata kalendarzowe (rozpoczętym wcześniej lub przewidzianym do kontynuowania także po roku objętym planem):

- 1) określenie stanu zaawansowania robót na koniec okresu poprzedniego,
- 2) faktyczne koszty poniesione do końca okresu poprzedniego,
- 3) koszty planowane na rok objęty planem.

3. Każdy temat przed rozpoczęciem jego realizacji podlega zatwierdzeniu przez dyrektora przedsiębiorstwa. Przy niektórych, szczególnie ważnych tematach jednostka nadrzędna lub zjednoczenie wiodące mogą uzależnić ich zatwierdzenie od uprzedniego zasięgnięcia opinii tych jednostek. Dodatkowo, ponownemu zatwierdzeniu w tym samym trybie podlegają te tematy, objęte planem danego roku, lecz rozpoczęte wcześniej, co do których zamierza się wprowadzić istotne zmiany w stosunku do pierwotnego planu przygotowań wynikającego z karty ewidencyjnej lub których dotychczasowe koszty w istotny sposób przekroczyły koszty pierwotnie preliminowane.

III. Ewidencja kosztów.

§ 9. Rozpoczęcie prac nad przygotowaniem nowej produkcji może nastąpić jedynie na podstawie zatwierdzonego tematu w oparciu o zlecenie wydane przez dyrektora przedsiębiorstwa określonym komórkom wykonawczym (zakładowemu biuru konstrukcyjnemu, działowi technologicznemu, prototypowni itd.).

§ 10. 1. Rzeczywiste koszty przygotowania nowej produkcji gromadzi się w księgowości na koncie 451 „Przygotowanie nowej produkcji” lub na innym koncie rozliczeń międzykresowych, spełniającym analogiczne funkcje. W obrę-

bie konta 451 prowadzi się ewidencję szczegółową (analityczną) według:

- 1) tematów (nowych wyrobów, zespołów konstrukcyjnych, półfabrykatów),
- 2) etapów prac przygotowawczych,
- 3) głównych elementów kosztów.

2. Układ ewidencji szczegółowej kosztów w zakresie tematów i etapów prac przygotowawczych powinien odpowiadać układowi przyjętemu przy planowaniu i uwidocznionemu na kartach ewidencyjnych poszczególnych tematów.

§ 11. Do kosztów odpowiednich tematów zalicza się:

- 1) koszty bezpośrednie proste, związane z projektowaniem i opracowaniem dokumentacji, a odnoszące się ściśle do danego tematu (np. płace ustalone na podstawie ewidencji czasu pracy personelu badawczego i inżynierjno-technicznego, robotników itp., delegacje służbowe, koszt nabycia licencji, patentów i wzorów obcych),
- 2) koszty bezpośrednie i pośrednie złożone, dotyczące w szczególności:
 - a) skalkulowanych usług wydziałów twórczych,
 - b) narzutów ogólnych (pośrednich) kosztów komórek rozwojowych,
 - c) wykonania prototypów,
- 3) różnicę między rzeczywistymi kosztami serii próbnej a jej wartością sprzedażną lub też kosztem planowanym dla warunków normalnej produkcji seryjnej (§ 12).

§ 12. 1. Wykonanie prototypu i serii próbnej należy objąć odrębnymi zleceniami produkcyjnymi.

2. Rzeczywiste koszty wytworzenia prototypu i serii próbnej należy ewidencjonować na odpowiednim koncie produkcji, np. na koncie 500 „Produkcja podstawowa” i kalkulować na ogólnych zasadach obowiązujących przy kalkulacji produkcji przemysłowej.

3. Skalkulowany koszt wytworzenia prototypu powiększa koszty przygotowania nowej produkcji (Wn konto 451 „Przygotowanie nowej produkcji” — Ma konto 500 „Produkcja podstawowa”). Jednocześnie w tej samej kwocie dokonuje się równoległego zapisu na stronie Wn konta 350 „Przedmioty nietrwałe w użytkowaniu” (konto analityczne „Prototypy”) i na stronie Ma konta 360 „Zużycie przedmiotów nietrwałych” (konto analityczne „Zużycie prototypów”). Ewidencja prototypów na kontach „Przedmioty nietrwałe w użytkowaniu” i „Zużycie przedmiotów nietrwałych” powinna być prowadzona na ogólnych zasadach obowiązujących przy ewidencji przedmiotów nietrwałych w użytkowaniu (szczegółowa ewidencja ilościowa i wartościowa, inwentaryzacja); powinna ona zapewnić skuteczną kontrolę stanu prototypów w czasie, gdy są one poddawane badaniom i próbom, służą jako wzory, egzemplarze archiwalne itp.

4. W razie sprzedaży prototypów lub też ich likwidacji w innej formie, np. przez rozebranie na części lub przeznaczanie na złom, koszty przygotowania nowej produkcji, zgromadzone na koncie 451, pomniejsza się o wartość sprzedażną lub wartość uzyskanych części i złomu. Jeśli sprzedaż prototypów powiększa rozmiary produkcji towarowej, wówczas wartość ich księguje się także na koncie 580 „Rozliczenie produkcji towarowej”. Jednocześnie kasuje się ewidencję na kontach przedmiotów nietrwałych przez przeksięgowanie kosztu likwidowanego prototypu z konta „Przedmioty nietrwałe w użytkowaniu” (konto analityczne „Prototypy”) na konto „Zużycie przedmiotów nietrwałych” (konto analityczne „Zużycie prototypów”). Likwidacja prototypów powinna być udokumentowana odpowiednim protokołem.

5. Rzeczywiste koszty próbnych serii zebrane na odpowiednim koncie produkcji rozlicza się w sposób następujący:

- 1) wartość sprzedażną skorygowaną o podatek obrotowy bądź wartość według kosztu zaplanowanego dla warunków normalnej produkcji seryjnej wyrobów nadających się do sprzedaży zgodnie z ich przeznaczeniem i zakwa-

lifikowanych — stosownie do obowiązujących przepisów — do produkcji towarowej, przenosi się na konto 580 „Rozliczenie produkcji towarowej”,

2) pozostałą część kosztów przenosi się na konto 451 „Przygotowanie nowej produkcji”.

§ 13. 1. Z chwilą zakończenia prac związanych z przygotowaniem nowej produkcji należy sporządzić protokół stwierdzający wykonanie zadań objętych danym tematem. Protokół sporządzają i podpisują wspólnie przedstawiciele służby technicznej odpowiedzialnej za przygotowanie produkcji oraz działu produkcji, do którego kompetencji należy będzie wytwarzanie nowego wyrobu na skalę przemysłową.

2. Protokół powyższy powinien zawierać klauzulę o zakończeniu gromadzenia kosztów przygotowania danego tematu oraz o rozpoczęciu ich rozliczania. Jednocześnie ze sporządzeniem protokołu powinno nastąpić wniesienie odpowiednich danych do karty ewidencyjnej i jej zamknięcie.

IV. Rozliczenie kosztów.

§ 14. Koszty przygotowania jednostkowej, niepowtarzalnej produkcji, wykonywanej na specjalne zamówienia określonych odbiorców, przenosi się jednorazowo w całości na konto 500 „Produkcja podstawowa” lub na inne analogiczne konto produkcji w miesiącu, w którym nastąpiło przekazanie wydziałom wytwórczym dokumentacji dotyczącej danego wyrobu; kosztami tymi obciąża się właściwe zamówienie (zlecenie).

§ 15. 1. Kosztami przygotowania nowej powtarzalnej produkcji seryjnej i masowej obciąża się stopniowo gotową produkcję, której dotyczyły dane prace przygotowawcze. Stopniowe obciążanie wytwarzanych wyrobów kosztami przygotowania nowej produkcji następuje począwszy od miesiąca, w którym uznano za wyroby gotowe pierwsze jednostki nowej produkcji; wytworzone na skalę przemysłową.

2. Kosztami związanymi z przygotowaniem produkcji wielkoseryjnej lub masowej wyrobów wytwarzanych dotychczas na zasadach produkcji jednostkowej i drobnoseryjnej obciąża się gotowe wyroby począwszy od miesiąca, w którym uzyskano pierwsze wyroby z produkcji na odpowiednio większą skalę. Przed rozpoczęciem rozliczania ustala się stawkę kwotową kosztów przygotowania nowej produkcji, przypadającą na jednostkę produkcji danego rodzaju, przez podzielenie łącznych kosztów netto przez planowaną do wytworzenia ilość danego wyrobu.

3. Stawka na jednostkę produkcji powinna być tak obliczona, aby całość kosztów została rozliczona najpóźniej w ciągu trzech lat od momentu rozpoczęcia produkcji na skalę przemysłową. Jeżeli czas trwania produkcji danego wyrobu przewidziany jest na okres krótszy aniżeli trzy lata, stawka powinna być ustalona w takiej wysokości, aby koszty przygotowania nowej produkcji zostały w całości rozliczone z chwilą zakończenia produkcji tego wyrobu.

4. W wyjątkowych przypadkach, zwłaszcza gdy produkcja danego wyrobu przewidziana jest na szereg lat, a koszty jej przygotowania są szczególnie wysokie — właściwy minister może przedłużyć okres rozliczenia do lat pięciu, licząc od momentu podjęcia produkcji na skalę przemysłową. Elementy służące do obliczenia stawki, jak i właściwe jej wyliczenie powinno być ujęte oddzielnym doku-

mentem, zawierającym powołanie się na właściwe źródło (zgoda ministra, dane o ilości produkcji wynikające z planu techniczno-ekonomicznego bądź informacji działu zbytu itp.). Okres 3 bądź 5 lat biegnie bez przerw wywołanych ewentualnym wstrzymaniem produkcji.

§ 16. Jeżeli w toku rozliczania kosztów przygotowania nowej produkcji nastąpią zmiany w kwocie tych kosztów lub zmiany w planach produkcyjnych przedsiębiorstwa, polegające na zmniejszeniu ogólnej ilości produkcji danego wyrobu, wówczas stawkę należy odpowiednio skorygować. Jeśli natomiast występuje zwiększenie planów ilościowych produkcji bądź jeżeli plany te są przekraczane, stawka pozostaje bez zmian. Weryfikacja aktualności ustalonej stawki powinna następować na ostatni dzień II i IV kwartału każdego roku. O weryfikacji stawki należy poczynić odpowiednią wzmiankę na właściwej karcie kontowej prowadzonej do konta 451 „Przygotowanie nowej produkcji”.

§ 17. 1. Jeżeli produkcja danego wyrobu, w związku z której przygotowaniem poniesiono koszty, w ogóle nie dochodzi do skutku lub zostaje w sposób nieprzewidziany przerwana przed całkowitym rozliczeniem tych kosztów, całość tych kosztów bądź nie rozliczona jeszcze ich część powinna być spisana na wyniki przedsiębiorstwa z wykazaniem w odrębnej pozycji jako strata z tytułu zaniechania produkcji. Postępowanie takie nie narusza uprawnień przedsiębiorstwa do dochodzenia odszkodowania bądź kar umownych od kontrahentów, jeśli zaniechanie produkcji wynika z naruszenia przez nich zawartych uprzednio umów.

2. Zasada powyższa nie ma zastosowania do przypadków, w których na mocy decyzji właściwego ministra, wydanej na podstawie odrębnych przepisów, koszty prac zakończonych niepowodzeniem pokrywane są ze specjalnego funduszu. W przypadkach takich omawiane koszty przenosi się z konta 451 „Przygotowanie nowej produkcji” w ciężar odpowiedniego konta funduszu specjalnego albo też w ciężar odpowiedniego konta rozrachunków z jednostką nadrzędną, zależnie od tego, czy zainteresowane przedsiębiorstwo jest samo dysponentem wspomnianego funduszu, czy też korzysta z funduszu, którym dysponuje jednostka nadrzędna.

§ 18. W razie przejęcia produkcji określonego wyrobu przez inne przedsiębiorstwa równowartość nie rozliczonych do tego momentu kosztów przygotowania produkcji danego wyrobu podlega w całości lub w części pokryciu przez przedsiębiorstwo przejmujące. Przypadki sporne rozstrzygają jednostki nadrzędne. Przedsiębiorstwo przejmujące produkcję traktuje przejęte koszty jako koszty przygotowania nowej produkcji do rozliczenia w czasie, w ciężar uruchamianej u siebie produkcji danego wyrobu. Nie pokryta część kosztów podlega w przedsiębiorstwie przekazującym spisaniu na wyniki na zasadach omówionych w § 17.

§ 19. W kosztach własnych produkcji towarowej oraz w kalkulacjach jednostkowych zarówno planowanych, jak i wynikowych właściwych wyrobów (zespołów, półfabrykatów) koszty przygotowania nowej produkcji należy wykazywać w odrębnej pozycji układu kalkulacyjnego jako „koszty przygotowania produkcji”.

§ 20. Instrukcja wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Przewodniczący Komisji Planowania przy Radzie Ministrów
St. Jędrzychowski

Minister Finansów: w z. J. Kole